

«Μ. ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ» Ο στολισμός του Επιταφίου

*Ευρώπη Μοσχονά – Μαραγκάκη
Πρόεδρος Α.Ε.Α*

Ένα από τα θέματα που απασχολούν πολλούς τις άγιες ημέρες της Μεγάλης Εβδομάδας είναι ο στολισμός του Επιταφίου, δηλαδή του ξυλόγλυπτου κουβουκλίου-τάφου, περίτεχνα φιλοτεχνημένου, στο οποίο το πρωί της Μ. Παρασκευής, μετά την Αποκαθήλωση, εναποτίθεται, συμβολικά πάντα, ο «κηδευθείς» Ιησούς.

Στον Επιτάφιο το πάνω μέρος, που ομοιάζει συχνά με τρούλο, συμβολίζει τον Ουρανό προς τον οποίο, κοντά στον Πατέρα, αίρεται, υψώνεται ο νεκρωθείς Ιησούς, ενώ το επίπεδο μέρος του Επιταφίου συμβολίζει τη γη, όπου εναποτίθεται υφασμάτινος, χρυσοκέντητος Επιτάφιος με παράσταση της «κηδείας» του Ιησού.

Ο στολισμός του Επιταφίου γίνεται τη Μ. Πέμπτη τη νύχτα και συχνά ολοκληρώνεται, ανάλογα με τις ιδιαίτερες κατά τόπους συνθήκες, το χάραμα προς τη Μ. Παρασκευή. Παραδοσιακά ο στολισμός αυτός είναι έργο των γυναικών. Σε πόλεις και χωριά οι γυναίκες και οι νέες κοπέλες της ενορίας στόλιζαν τελετουργικά τον Επιτάφιο με λουλούδια που έκοβαν από τους κήπους των σπιτιών ή μάζευαν από τους αγρούς. Κάθε λουλούδι και κάθε χρώμα είχαν συχνά μια ιδιαίτερη σημασιολογία. Κρίνοι, λεμονανθοί, βιολέτες σε όλα τα χρώματα, πασχαλιά, τριαντάφυλλα, μαργαρίτες, γαρύφαλλα, χίλια μύρια αγριολούλουδα, δεντρολίβανο, αρμπάρόριζα επιστρατεύονταν για το έργο αυτό, που γινόταν με την καθοδήγηση των μεγαλύτερων γυναικών και σχέδιο από πριν προσεκτικά σχεδιασμένο. Έτσι, το αποτέλεσμα του στολισμού, από αισθητική άποψη, σχετιζόταν αφενός με τα λουλούδια, που μπορούσαν να βρεθούν και αφετέρου με την έμπνευση και το σχεδιασμό των γυναικών που αναλάμβαναν το στολισμό.

Η εθιμική τελετουργική πράξη του στολισμού παλιά γινόταν σε κάθε χωριό, σε κάθε ενορία της πόλης από τις γυναίκες. Η συνήθεια αυτή με τον καιρό ατόνησε. Οι λόγοι είναι πολλοί. Επισημαίνουμε ενδεικτικά ότι τα χωριά μας τώρα αραιοκατοικούνται. Τα σχολεία που άλλοτε έσφυζαν από ζωή, έκλεισαν.

Τα παιδιά, οι νέοι και οι νέες λιγόστεψαν. Τα χωράφια πάντα λουλουδίζουν την άνοιξη, μα τα λουλούδια μαραίνονται άκοπα. Στις πόλεις οι περισσότεροι κήποι αφανίστηκαν κάτω από το τσιμέντο. Στις Εκκλησίες λίγος ο κόσμος. Πράξεις πολλές εθιμικές ατόνησαν. Στιγμές σημαντικές της ζωής διαβαίνουν ανεόρταστες.

Σήμερα, που πολλά έχουν αλλάξει κυρίως στις πόλεις, ο στολισμός αυτός ανατίθεται σε ανθοπωλεία και πραγματοποιείται από έμπειρους ανθοδέτες. Το αποτέλεσμα είναι πάντοτε εξαιρετικό. Όμως πολλοί επισημαίνουν ότι οι Επιτάφιοι μοιάζουν πολύ μεταξύ τους. Ότι υπάρχει σε αυτούς η σφραγίδα του «ειδικού», αλλά απουσιάζει το αχνάρι από το χέρι της ανειδίκευτης, απλής γυναίκας, που με ευλάβεια, με πίστη, έφτιαχνε τα ματσάκια των λουλουδιών που έμπαιναν εδώ κι εκεί. Λείπει κάτι και από τη δροσιά των νέων και των παιδιών, που συμμετείχαν και φτιάχνανε μέτρα γιρλάντες με κίτρινες ή λευκές μαργαρίτες. Τότε, παλιά, ο στολισμός ήταν πραγματικά μια άλλη γιορτή μέσα στη γιορτή.

Κάπως έτσι γινόταν και στο χωριό μου, στα Χαβδόατα, στην Εκκλησία των Δώδεκα Αποστόλων. Ήταν για μας τα παιδιά αληθινό πανηγύρι. Περνάγαμε τις μαργαρίτες με το βελόνι σε κλωστή και φτιάχναμε τις λεγόμενες «κολάνες», που, ώσπου να τις βάλουν οι γυναίκες στον Επιτάφιο, τις φοράγαμε στο λαιμό μας σαν λουλουδένια κολιέ.

Το φαινόμενο της αλλαγής ευτυχώς δεν έχει γενικευτικό χαρακτήρα. Ακόμα, σε αρκετά χωριά και κάποιες πολιτείες, σε κάποιες ενορίες, μπορεί κανείς να χαρεί το στολισμό του Επιτάφιου που γίνεται τελετουργικά από τις γυναίκες που ακολουθούν κανόνες διαχρονικούς. Ένα παράδειγμα, Σπέτσες. Μ. Πέμπτη.

Στην Εκκλησία της Αναλήψεως, στην παλιά συνοικία των ψαράδων, με τα πεντακάθαρα προαύλια της να φθάνουν, χωρίς καμία οριοθέτηση, ως τις κούρτες των γύρω σπιτιών. Τριγύρω πορτοκαλιές και λεμονιές. Ευωδιαστή η ανάσα της νύχτας. Η Εκκλησία κατάμεστη από ενορίτες και περιηγητές. Παντού παιδιά, πολλά παιδιά. Αδιαχώρητο. Η Ακουλουθία των Αγίων και Αχράντων Παθών του Κυρίου Ημών Ιησού Χριστού της Μ. Πέμπτης, πορευόταν προς την κορύφωση του Θείου Δράματος. Μετά το πρώτο Ευαγγέλιο (Ευαγγέλιο της Διαθήκης) και τα ακόλουθα άλλα τέσσερα, ο ιερέας, βγήκε από το ιερό κρατώντας τον Εσταυρωμένο Ιησού και ψάλλοντας το ΙΕ' Αντίφωνο.

«Σήμεραν κρεμάται επί ξύλου ο εν ύδασι την γην κραμάσας...

Δείξον ημίν και την ένδοξόν Σου Ανάστασιν».

Ο Ιησούς στον Σταυρό. Και τότε ομάδα τριάντα περίπου μαυροντυμένων γυναικών πλησίασαν τον Εσταυρωμένο και έψαλαν άσμα φερμένο, κατά τη Λίτσα Λυράκη, από την Ανατολική Πελοπόννησο.

Ένα παράδειγμα :

ΣΠΕΤΣΕΣ. ΜΕΓΑΛΗ ΠΕΜΠΤΗ

«Εις του Γολγαθά το βράχο

Όλοι γύρω στο σταυρό
Προσηλώνουμε το βλέμμα
Στον κρεμάμενο υιό
Με το αίμα που σταλάζει
Απ' τα χέρια του στη γη
Το αντίλυτρο μετράει
Για την καθεμιά ψυχή...
Όλοι γύρω του ας σταθούμε
Και με ευγνώμωνη φωνή
Ω Χριστέ σ' ευχαριστούμε
Ο καθένας ας του ειπεί...

Ενώ αυτό συνέβαινε στον ναό, κάποιες γυναίκες ανέβηκαν στο υπερώο, την τσελουδιά. Τις ακολούθησα. Βρέθηκα σε ένα ανθόκηπο. Εκεί, στο ευρύχωρο υπερώο, σε τεράστια δοχεία υπήρχαν άπειρες βιολέτες, τριαντάφυλλα, λεμονανθοί. Οι γυναίκες, μεγάλες κυρίες οι περισσότερες, αλλά και πολλές νέες και παιδιά, δούλευαν ασταμάτητα. Άλλες έκοβαν τα άνθη και άλλες τα περνούσαν σε κλωστή και έφτιαχναν γιρλάντες. Αυτό κρατούσε ώρα πολλή, ενώ η ακολουθία κάτω στην Εκκλησία συνεχιζόταν και το ένα Ευαγγέλιο διαδέχονταν το άλλο, μέχρι το Δωδέκατο, που ακούστηκε το γνωστό : **«Οι δε πορευθέντες ησφαλίσαντο τον Τάφον, σφραγίσαντες τον λίθον μετά της κουστωδίας»**. Μετά και το **«εξηγόρασας ημάς εκ της κατάρας του νόμου, τω Τιμίω σου αίματι...»** έγινε η απόλυση. Ο πολύς κόσμος έφυγε. Έμειναν κυρίως γυναίκες, νέες και παιδιά. Επικράτησε έντονη κινητικότητα. Η δράση από το υπερώο μεταφέρθηκε στο ισόγειο. Εκεί ο Επιτάφιος τοποθετήθηκε στο κέντρο της Εκκλησίας μπροστά στο ιερό. Οι γυναίκες γρήγορα οργανώθηκαν σε ομάδες. Τα λουλούδια συγκεντρώθηκαν και αυτά στο ισόγειο. Όλοι, μικροί, μεγάλοι, νέες, κορίτσια μικρά «κεντούσαν ασταμάτητα» με ευφρόσυνη διάθεση τις ανθογιρλάντες, τα περίτεχνα μπουκετάκια των τριαντάφυλλων, τις χιλιάδες λεμονανθούς. «Κεντούσαν» ώρες και παράλληλα η υπεύθυνη για τον στολισμό, κ. Ζωή Μπούφη, οργάνωνε τις πιο έμπειρες με τάξη και εξηγούσε το σχέδιο του στολισμού, που είχε στο τετράδιό της. Ύστερα άρχισε ο στολισμός του Επιταφίου, με τάξη, σχέδιο, προσοχή, συνευθύνη. Οι πιο νέες βοηθούσαν, έφερναν τα λουλούδια, παρακολουθούσαν, μάθαιναν. Δουλειά πολύωρη. Ήρθαν και άντρες, που έφεραν και σκάλες. Ο Δήμαρχος, κ. Π. Λυράκης, διάφοροι επίσημοι, δημοτικοί σύμβουλοι. Οι Επίτροποι του ναού όλοι παρόντες. Ήρθαν και νέοι αρκετοί, περαστικοί. Κάποιοι, γύρω στις δύο τα χαράματα, έφεραν και φαγώσιμα, λαγάνια, χαλβά, ελιές. Και έτσι γινόταν ο στολισμός.

Η όλη προσπάθεια ολοκληρώθηκε λίγο πριν το χάραμα. Ο εξαιρετικός Επιτάφιος, μοναδικής ομορφιάς, ήταν στη θέση του. Οι γυναίκες, πριν φύγουν, καθάρισαν, σκούπισαν, τακτοποίησαν την Εκκλησιά. Ρωτήσαμε και μάθαμε ότι στο στολισμό αυτό, οι γυναίκες που πήραν μέρος είχαν ένα συγκεκριμένο ρόλο η κ. Ζωή Μπούφη ήταν υπεύθυνη για το σχεδιασμό-ντεκόρ, του οποίου επέβλεπε την

εφαρμογή, με συμβοηθούς της τις κυρίες Ευαγγελία Λιόκα - Σταθάτου, Μαρία Αρναούτη, Σωτηρία Ατσαλάκη και πολλές, πολλές άλλες.

Ο στολισμός ήταν έργο συλλογικό και καλοσχεδιασμένο που εκτελέστηκε με αγάπη, μεράκι, πίστη και σεβασμό, στο οποίο έπαιρναν μέρος κατά κάποιον τρόπο όλοι. Ήταν μια πράξη εθνική με σεβασμό στην παράδοση και προσδιοριστική για την ποιότητα της σύγχρονης ζωής.

Ακολουθεί φωτογραφικό υλικό από το αρχείο της Ευρώπης Μοσχονά - Μαραγκάκη :

